
МИСТЕЦТВО УКРАЇНСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

УДК 78.071.2

ББК 85.313(4 Укр)

Віолетта Дутчак

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ ЄМЦЯ: СИНТЕЗ БАНДУРНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКИХ ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОТ (ДО 120-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БАНДУРИСТА)

Стаття присвячена 120-річчю від дня народження відомого бандуриста Василя Ємця – виконавця-віртуоза, диригента, композитора, майстра бандур. Виявлені синтезовані напрями діяльності митця в регіональних (Слобожанщина, Кубань, Наддніпрянщина) та часово-просторових аспектах ХХ ст. (Україна, Західна Європа, США). Введено до наукового обігу іншомовну публіцистику В.Ємця та аналіз його звукозаписів.

Ключові слова: Василь Ємець, бандурне мистецтво, виконавство, Кубань, українська діаспора.

Василь Ємець – відоме ім'я в історії музичного мистецтва України та діаспори. Віртуоз, організатор першої в історії капели бандуристів, пропагандист інструмента в його академічному статусі на світовому рівні. Проте, незважаючи на певну доступність матеріалу про нього українським дослідникам, досі залишаються не виданими публікації та композиції В.Ємця, не перевидані й звукозаписи митця. Узагальненням творчої діяльності В.Ємця присвячені окремі публікації на сторінках журналу “Бандура” [34; 38]; дотично – статті А.Горняткевича, О.Мартиненко [5; 28]. Певні підсумки досягнень митця в контексті освітніх тенденцій бандуристів здійснили О.Ваврик [3; 8], а харківської бандурної школи виконавства – В.Мішалов і В.Дутчак [29; 10]. Творчості В.Ємця також присвячене ювілейне мемуарне видання “У золоте 50-річчя служби Україні” [14], статті С.Максимюка, Р.Савицького-мол. [26; 34]. Пропонована стаття ставить метою підсумувати здобутки Василя Ємця на ниві бандурного мистецтва згідно з етапами творчого шляху, виявити синтезований характер напрямів його діяльності в контексті єдності материкової й еміграційної частин української культури. Крім того, новизну пропонованої статті складає введення до наукового обігу аналізу звукозаписів митця¹; його іншомовної публіцистичної спадщини, опрацьованої автором статті у фондах періодики державної книгозбірні Klementinum Чеської республіки (Прага); маловідомих архівних документів і матеріалів української періодики зарубіжжя (зокрема, тижневика “Тризуб”) [1; 2; 7; 17–21; 23–25; 31; 36–42]².

Василь Ємець народився 1890 року на Харківщині в селі Шарівці Богодухівського повіту. На музичне формування В.Ємця, окрім родини, ще з дитячих років мав вплив його відомий земляк – кобзар Іван Кучугура-Кучеренко. Саме останній сприяв вибору й опануванню Василем зінківського (харківського) способу гри на інструменті.

Перший прилюдний виступ Ємця як бандуриста відбувся на гімназальному Шевченківському вечорі в Охтирці в грудні 1911 року. Вступивши на природничий факультет Харківського університету, він продовжує гру на бандурі, знайомиться з харківськими кобзарями, вивчає їх репертуар. Невипадково він стає і першим викладачем кобзарських шкіл українського козацтва на Кубані.

Кобзарська традиція на Кубані на початку ХХ ст. отримала суттєве пожвавлення завдяки урядовцю управління козацької Кубансько-Чорноморської залізниці Миколі Богуславському. Він організує кобзарські школи в Катеринодарі, що сприяло поширенню бандури в усіх козацьких станицях. Для Першої Кобзарської школи М.Богуславський власним коштом придбав бандури в київського майстра А.Паплинського. Ці інструменти мали двадцять дві струни й діатонічний звукоряд. На посаду викладача гри в школу був запрошений молодий, але вже відомий обдарований бандурист, студент Харківського університету В.Ємець. Кобзарська школа функціонувала впродовж літа 1913 року й ставила за мету популяризацію бандури серед

---

¹ Автор статті висловлює вдячність п. Андрію Горняткевичу (Едмонтон, Канада) та п. Віктору Мішалову (Торонто, Канада) за надані аудіоматеріали В.Ємця.

© Дутчак В.

лів оригіналів збережено.

кубансько-чорноморського козацтва, її відродження як військового інструмента. У школі навчалося близько 15 учасників різних соціальних верств – урядовці, службовці, козаки¹. За короткий час існування школи (три літніх місяці) її учні змогли не лише достатньо опанувати гру на інструменті, але й засвоїти під керівництвом В.Ємця значну кількість виконавського сольного й ансамблевого репертуару середнього рівня складності, сформованого з українських авторських і народних пісень лірично-жартівливого характеру: “Дівка в сінях стояла”, “Їхав козак за Дунай”, “Ой за гаєм, гаєм”, “Тополя” на слова Т.Шевченка та ін. [34, с.113–114]. Слід підкреслити, що Кобзарська школа Кубані стала першою в історії бандурного мистецтва спробою налагодження навчально-освітніх інституцій бандуристів поза межами України.

На початку вересня В.Ємець повертається на навчання до Харкова, проте після участі в демонстрації проти заборони вшанування пам’яті Т.Шевченка, у вересні 1913 року, він змушений був виїхати з України до Москви. Там він продовжує навчання в університеті, а за підтримки групи земляків організовує гурток гри на бандурі, продовживши свою навчально-викладацьку практику. Згодом, на базі гуртка, він створює ансамбль бандуристів, який протягом чотирьох років активно брав участь у мистецьких заходах університету. Музичні студії (вокал) він удосконалює в професора Максиміліана Поллі. Високопрофесійне володіння інструментом дозволяє В.Ємцю брати участь у визначних мистецьких заходах Москви: всеслов’янському концерті (1914), музичному концерті-ярмарку у Великому театрі на підтримку родин військових – учасників світової війни (1916). 1917 року після виступу на концерті пам’яті співака І.Алчевського музичний рецензент московської газети “Русское слово” вперше назвав В.Ємця “артистом-віртуозом” [20, с.20]. Відтоді цей епітет постійно супроводжував бандуриста.

Педагогічні починання В.Ємця також отримали своє продовження. М.Богуславський 1916 року на Кубані відкриває другу школу кобзарства, контингент якої складався з учнів і педагогів Кубанського сільськогосподарського училища та Військово-фельдшерської школи. Навчальним процесом тринадцяти учнів керував учень В.Ємця – Олексій Обабко, який виховав цілу плеяду високопрофесійних бандуристів. Тоді ж М.Богуславський надіслав В.Ємцю світлину із зображенням на ній тринадцяти кубанських кобзарів і словами вдячності на зворотному боці: “Ця фотографія, любий добродію Василю, свідчить, що кинуте Вами на Чорномор’ї, між нащадками Запорожців, бандурне насіння досить добре зійшло і розцвіло” [14].

Закінчивши навчання в 1917 році, В.Ємець повернувся на батьківщину, де недовго працював учителем у Сосницькій дівочій гімназії (Чернігівщина). Уже на початку 1918 року розпочинається восьмимісячний період Гетьманату як незалежної української держави, що був позначений вагомими досягненнями українського національного культуротворення, зокрема у сфері освіти та мистецтва, до якого долучається і В.Ємець. Він переїжджає до Києва й отримує посаду в секретаріаті Міністерства народної освіти УНР.

Тоді ж, 1918 р., Василь Ємець при підтримці гетьмана Павла Скоропадського створює Першу капелу бандуристів. Про це було повідомлено в місцевих газетах “Відродження”, “Робітничка газета” та “Народна воля”. Серед учасників колективу були урядовці, робітники та фахові музиканти. Вступили до капели й двоє кубанських козаків М.Теліга та Ф.Діброва – учні Кобзарської школи на Кубані. В основу інструментальної гри колективу був покладений чернігівський (київський) спосіб гри, легший і більш доступний, хоча частина учасників володіла й харківським способом.

Дебют капели відбувся 3 листопада в Києві, у приміщенні театру Бергоньє. До програми виступу ввійшли думи (“Про Морозенка”, “Дума про смерть козака бандуриста”, “Козацький похід”), народні пісні (“Та літав орел”, “Гей, на горі женці жнуть”, “Ми гайдамаки” та ін.), інструментальні твори (“Киселик”, “Горлиця”, “Гречаники”), а також авторські твори “Виклик” і “Гопак” М.Кропивницького. Закінчувався концерт гімном “Ще не вмерла Україна” на слова П.Чубинського, музику М.Вербицького.

¹ Дехто з учасників Кобзарської школи пов’язав з бандурою своє майбутнє. Так, зокрема, А.Чорний (пізніше полковник Козацького війська) став у наступні роки на чужині (в Аргентині) талановитим бандурним майстром; М.Теліга та Ф.Діброва після від’їзду В.Ємця продовжують курс викладання гри в школі, а пізніше стають членами першої Української капели бандуристів.

Після тріумфального виступу в театрі Бергоньє капела отримала ряд запрошень на виступи в “Українському робітничому домі”, “Українському молодому театрі” Леся Курбаса, у залі “Купецького зібрання”, на ювілейному концерті письменника Д.Маркевича, після якого Л.Старицька, яка викладала в Українському музичному інституті ім. М.Лисенка, запросила В.Ємця очолити в ньому клас бандури, та ін. [13, с.62].

О.Войнатенко, який був свідком діяльності капели, у своїх спогадах писав, що “після її першого публічного виступу... вона мала стати Державною капелою кобзарів. Законопроект вже випрацьовувався в Музичнім відділі, й мав іти на затвердження Ради міністрів та на підпис Гетьмана. Але прийшов [...] бунт проти гетьмана, і все пішло прахом” [4, с.26].

В.Ємець писав: “Музичний відділ Головного управління мистецтва і культури, що був автономною частиною нашого Міністерства Народної освіти, наказав мені написати законопроект із кошторисом по справі: 1) утримання Капели кобзарів; 2) відкриття при ній школи гри на бандурі; 3) заснування притулку для старих і слабих сліпих кобзарів; 4) заснування майстерні, де вироблювалися би кобзи, ліри та ін.; 5) заснування кобзарського музею” [14, с.227]. Проте зміна політичної ситуації в Україні не сприяла втіленню цих проєктів у життя.

Після повалення гетьманщини капела деякий час продовжувала функціонувати, виступаючи на заходах “в честь Директорії УНР та дала кілька концертів для війська, що перебувало в Києві”, – частин Українського козацтва, Української Галицької армії, Українських Січових стрільців [3, с.48–54].

Разом із військами УНР Василь Ємець вирушає на фронт, де як уповноважений міністром УНР І.Огієнком “артист-кобзарь, котрий має зробити концертне турне по Європі і тим самим познайомити Європейське громадянство з національним українським музичним струментом – кобзою” виступає спершу для рядових бійців та офіцерського складу армії [14, с.73] (див. фото). Співпрацював із режисером українського театру Йосипом Стадником, з яким виступав у Кам’янці-Подільському, Могилеві-Подільському, Козятині та ін. Упродовж 1919 р. він також концертує в Галичині (у містах Тернополі, Станіславові, Коломиї та ін.). Газета “Республіка” писала: “У виконанні гостя із Наддніпрянщини прозвучали народні пісні “Дума про смерть козака-бандуриста”, “Та не жур, мене, мати”, співані високо баритоновим голосом у мистецькому акомпанементі на бандурі” [14, с.377]. Його бандурну презентацію перед дипломатичними місіями країн-членів Антанти тодішня преса назвала концертом “кобзаря у фраку”.

З 1920 року подальше життя та творча робота В.Ємця продовжуються за кордоном, в еміграції. Він виїздить до Чехословаччини, де виступає в таборах для інтернованих українців, пізніше в різних містах Чехословаччини. “Щоб надолужити брак фахової музичної освіти, бандурист незабаром вступає до Празької, а згодом до Берлінської консерваторії” [28]. Основи диригентури він проходив у відомого хорового педагога-практика Платоніди Щуровської-Россіневич.

У Берліні 1923 р. вийшла друком у видавництві “Українське слово” його книжка “Кобза та кобзарі” – масштабне дослідження з історії походження інструмента та виконавства на ньому [15]. Робота витримана згідно з історико-хронологічним принципом. Дослідження складається з передмови та шести частин (“Кілька слів про український національний інструмент”, “Кобзарські співи”, “Кобзарі старих часів”, “Сліпі кобзарі й відродження кобзи”, “Кобзарські братства” та “З життя українських бардів”). Бібліографічний додаток до видання, де фактично вперше були згруповані роботи стосовно кобзарства, зробив З.Кузеля. Книга Ємця виявила глибокі знання автором виданих на той час наукових (етнографічних і музикознавчих) досліджень кобзарства – робіт П.Куліша, М.Лисенка, П.Мартиновича, О.Сластіона, Ф.Колесси,

Д.Ревуцького, М.Сумцова, Г.Хоткевича. Він подає не лише історичні портрети, характеристику інструментів і репертуару кобзарів, особливості їх групування в братствах, навчання та виконавства, але й відзначає історичні відмінності етапів розвитку кобзарства, значну увагу надаючи специфіці змін у цьому мистецтві на початку ХХ ст. – становленню ансамблевих форм гри, навчання письмової традиції, а також його незмінної особливої духовної ролі в культурі українців.

1923 року при Українській академічній громаді м. Праги створюється товариство “Кобзар” на чолі з професором Григорієм Омельченком та активістами – письменником Іваном Паливодою, лікарем Модестом Левицьким, а також Миколою Павлічуком, Іваном Форостенком, Костем Могилою, Пилипом Терпилом (усього засновниками виступили 12 учасників) [41]. Товариство запрошує В.Ємця до викладання гри на бандурі й організації ансамблю. Заняття Ємця відвідувало близько п’ятдесяти чоловік із різних соціальних верств. Світлини цього періоду засвідчують популярність бандури серед української еміграції Чехословаччини. Паралельно він веде й клас бандури при товаристві “Кобзар” в Українській господарській академії м. Подебради, де також організовує ансамблеві колективи. До подебрадського товариства “Кобзар” у 1925–1926 рр., яке очолював Модест Левицький, пізніше долучається і колега Ємця по Київській капелі, кубанець Михайло Теліга (див. фото). Проте за браком коштів товариства й капела проіснували недовго [33, с.54]. Архівні документи зберегли інформацію про певні непорозуміння, що виникли між товариством “Кобзар” і В.Ємцем на ґрунті фінансових претензій [42].

До празького періоду належать публікації В.Ємця в чеських часописах, де він пропагує бандуру та виконавців на ній. Статті “Кобза-бандура”, опубліковані в празькому виданні “Nudební vuchova”, становлять вибрані уривки з його раніше виданої книги. В інших (див. додаток) він описує бандуру, здійснює аналіз діяльності найвідомішого кобзаря Остапа Вересая, його репертуар. У статті “Кобза-бандура – український народний інструмент” автор, зокрема, коротко описуючи історію інструмента, акцентує на його національному характері, поширенні в різних соціальних верствах. Важливо, що він порівнює бандуру з народними інструментами інших етносів, підкреслюючи її місійну роль в історичній пам’яті українців, висловленні патріотичних почуттів. Ємець зауважує новітні риси бандурного мистецтва у ХХ ст., що проявилися у виконавстві – поширенні в зрячому, інтелектуальному середовищі й ансамблевій формі. Особливо автор підкреслює роль Г.Хоткевича в популяризації новацій бандури, зауважує й досягнення празьких бандуристів.

Перебуваючи в Чехословаччині, В.Ємець провів більше 40 гастрольних виступів по містах Закарпаття (Пряшів, Хуст, Мукачеве, Ясіня, Тячів та ін.).

З Праги В.Ємець переїздить до Берліна, пізніше в Париж. Уже до європейського періоду Ємця належать його перші концертні гастролі до Америки – у Канаду й США (1930–1931). Виступи бандуриста високо оцінювалися в іншомовній пресі, а український тижневик “Тризуб” (Париж, Франція) неодмінно ці рецензії передруковував на своїх сторінках із редакційними коментарями. У “Тризубі” зустрічаємо також анонси й рецензії концертів Василя Ємця. У тижневику впродовж кількох номерів аналізуються як напрями гастрольних подорожей бандуриста (спершу по містах Європи, пізніше США й Канади), так і його репертуар, характер мистецьких імпрез, у т. ч. благодійних, у яких він брав участь [2]. Багато таких заходів відбувалося не лише для українців, але й для іншомовних слухачів. Про концерти бандуриста перед чеською та французькою публікою очевидці констатували:

“Багато з публіки перший раз почуло справжнє глибоке українське мистецтво, з здивуванням констатувало, що ми українці маємо справді великих ідейних артистів, які можуть робити честь якому завгодно народові...” [20];

“Цей концерт був якби несподівано відчиненим вікном, крізь яке ми побачили незнані досі обрії. В програних на бандурі мелодіях п. Василь Ємець показав, що він справжній віртуоз, який уміє видобути зі свого струменту вражаючі ефекти та цікаві музичні образи...”;

“Це п. Василеві Ємцеві випало на долю прославити бандуру – український народній інструмент, з яким він не розлучається від самих дитячих років, зробившись незвичайним віртуозом, не зважаючи на трудність гри на таким многострунним інструменті, як бандура... У всіх мелодіях, які нам були заграні, п. Ємець дав доказ вражаючої віртуозності й глибокого музичного чуття, чим і можна пояснити його величезний успіх... До речі, він сам аранжував всі ці мелодії, і треба сказати, дуже добре...”;

“...П. Василь Ємець, український віртуоз, видобував з бандури такі чарівні звуки, такі зворушуючі ритми, що, здавалося, ніби то були не вібруючі струни, яких пальці так ніжно торкалися, лише сама душа України, що прилетіла до нас в ніжних, гармонійних передзвонах кришталевих дзвіночків” [17].

Анонси концертів того періоду в Парижі засвідчують високий рівень бандуриста, його виступи поряд із провідними виконавцями – хором під керівництвом О.Чехівського, піаністом князем Орбеліані та ін. [40]. Спогади слухачів засвідчують не лише виконавську, але й просвітницьку діяльність Ємця (виступи-лекції), його вміння зворушити українську душу: “Так володіти душею людини може тільки щось рідне в певних артистичних руках знавця нашої пісні – душі українського народу. Слухаючи цей концерт, відчувалося просто непереможне бажання зустрітися із славним артистом десь на великих просторах України і там почути вже не сумних наших мелодій, а веселу побідну пісню вільного народу на вільній землі...” [23].

Зауважимо, що Ємець виступав не лише як соліст, але й акомпаніатор співачки Софії Вербицької у виконанні нею українських пісень і романсів. Слід також відзначити, що С.Вербицька (спів) та В.Ємець (інструментальний акомпанемент на бандурі) підготували 1927–1928 рр. окрему програму каталонських народних пісень – “Chansons de Grand Soleil. Ukraine – Catalogne. Bandura” (“Пісні Великого сонця. Україна – Каталонія. Бандура”), демонструючи таким чином єднання пісенних традицій різних етносів.

Ось як зафіксував концерт митців 3 травня 1929 року в Парижі дописувач “Тризуба”: “Попереду, ніж цінувати сам концерт, вкажемо на те, що Федерація Артистів (на запрошення якої виступали українські виконавці. – В.Д.) являється, так би мовити, квінт-есенцією всього артистичного і мистецького Парижу; до її складу належать всі відомі артисти всіх галузей мистецтва, а також письменники і політичні діячі. Оце перед такою добірною публікою, що заповнила вщерть “Залю Артистів” довелося виступити українським артистам. Отож пані Вербицька майстерно вивіла промову про українське мистецтво, музику і зокрема про народне українське музичне мистецтво – кобзарське і після цього почався сам концерт. Особливим успіхом користувалися номери дуетні, що давали повну міру тонкості українських згуків і великого мистецтва обох виконавців, яким довелося на бажання публіки виконати вдвічі проти наміченого програму. Після самого концерту, який зробив на присутніх велике враження, наші артисти були оточені густою стіною бажаючих персонально подякувати за вищу насолоду, яку

вони мали. Не минула загальна цікавість і бандуру, яку оглядано з усіх боків із здивованням і інтересом. Українське мистецтво мусить бути глибоко вдячне шановним артистам за достойну репрезентацію його перед цілим артистичним Парижем, що вже після хору Кошиця, після хору “Думка” і їхніх виступів навчився розуміти і глибоко цінувати українське згукове мистецтво” [2].

Уже в грудні того ж року “Тризуб” повідомляв про звукозаписи українських артистів на грамофонній французькій фірмі “Пате” [1 грудня], а вже наступного 1930 року читаємо згадки й рецензії на двосторонній диск: “Чудовий спів пані С.Вербицької та артистична гра п. В.Ємця лучаться як найкраще... Нинішній диск без перебільшення можна назвати першим бездоганим і високохудожнім. Треба лиш побажати, щоб наші артисти дали не один такий диск, а цілу серію. Це було б великою утіхою і українській публіці і чужинцям, що хоч таким чином чули б український спів та музику” [39].

Перебування Ємця у Франції стало важливим моментом популяризації української культури. Так, у червні 1930 року в “Тризубі” виходить друком стаття І.Заташанського “Культурно-просвітне життя української еміграції у Франції”, у якій констатується провідне місце В.Ємця у виконавстві та лекційній діяльності: “Коли театральна і співоча справи українською еміграцією плачуться, то нічого подібного не можна сказати про музику (мається на увазі інструментальну. – В.Д.). Нема ні окремих музиків, ні тим більш оркестрів. По-де-куди робилися спроби організувати такі, але в них нічого не вийшло із-за відсутності належного керівництва. Єдиним відрядним українським явищем музичного порядку у Франції було двохрічне перебування артиста-кобзаря В.Ємця, що дав чимало концертів і по Громадах, і на французьких сценах, та ще існування молодих кобзарів в Шалеті (п. Татаруля), в Ліоні (п. Рябовол), в Омекурі (п. Заварицький) (усі вищезгадані бандуристи – члени й послідовники празького товариства “Кобзар”. – В.Д.)” [21, с.29]. І далі: “Велике значіння організована еміграція у Франції надавала і надає справі лекцій, але хоч українська еміграція про них увесь час дбала, справа з ними як стояла, так і стоїть непевно. Своїх сил мало, виписувати з-закордону тяжко. Проте, з часу повстання Союзу (Союз. – В.Д.) в Парижі і на провінції прочитано було своїми і приїзжими лекторами чимало лекцій на самі різноманітні теми. Серед лекторів відмічаємо проф. М.Славинського, проф. О.Шульгіна, В.Прокоповича, проф. П.Холодного, д-ра Мод.Левицького, проф. В.Щербаківського, проф. Андрієвського, ген. Удовиченка, ген. Сальського, д-ра Л.Чикаленка, проф. О.Лотоцького, проф. Яковлева, І.Токаржевського-Карашевича, інж. Єреміїва, Іл.Косенка, В.Ємця, М.Ковальського та ин.” [21, с.33].

З 1930 року на сторінках тижневика “Тризуб” періодично з’являлися відгуки про гастролі В.Ємця в Америці. “Артист-кобзарь В.Ємець по приїзді до Америки відбув в присутності музичних критиків закритий концерт. В лютому місяці організується концерт-монстр в одній з найбільших саль Н’ю-Йорку для американської публіки” [31]. Більшість концертів Ємець давав благодійних, кошти з яких ішли для товариств інвалідів Львова й Парижа. Після триумфу в Америці Ємець знову повертається до Європи: “Після 11 місячного перебування в Сполучених Штатах Північної Америки повернувся до Парижу артист-кобзарь В.Ємець. Наш славний музикант дав в Америці більш як 35 концертів в таких містах, як Н’ю-Йорк, Бостон, Філадельфія, Чикаго, Пітсбург, Детройт, Клівленд і т. д. Виступав він перед українською і перед американською публікою, запросто і на великих спеціальних концертах, всюди маючи успіх і визнання українського мистецтва. Крім Сполучених Штатів п. Ємець дав один концерт і в Канаді, а саме в Торонто. Коли б зібрати до купи всі ті рецензії і похвали мистецтву В.Ємця, що друкувалися в українських газетах, то можна було б видати досить товсту книжку. Отже, загалом кажучи, п. Ємець мав повний артистичний успіх... До Європи він приїхав не надовго і за кілька місяців збирається відбути також турне по Канаді. Перед самим виїздом з Америки достав п. Ємець пропозиції на концерти для американських університетів та на концертне турне по Мексиці. Варто було б, щоб українські колонії в Західній Європі, особливо, у Франції і сусідніх країнах перебуванням п. Ємця по цей бік океану скористалися і організували по можливості сил своїх менші чи більші демонстрації укр. мистецтва” [18]. Такі концерти пройшли в містах Франції з величезним успіхом. Так, зокрема, про концерт В.Ємця в Ліоні в залі французького музичного товариства “Harmonie” слухачі згадували: “...цей виступ залишив серед присутніх прекрасні вражіння не лише своєю чарівною мистецькою грою, а й певною національною

пропагандою, що їй зроблено було вже самим фактом виступу та влучними, під час зворушуючими поясненнями, що давалися славним бандуристом на кожну точку концерту. Пояснення давалися одночасно мовами українською і французькою, так як на концерті було чимало й французів. Колискова пісня, присвячена пам'яті 359 лицарів, розстріляних москалями у Базарі, – слова й музика самого виконавця, – залишила серед присутніх українців незабутнє враження своїм глибоким зворушливим змістом. Французам ця пісня говорила про жорстоку боротьбу нашу з москалями за нашу державність. Така пропаганда не лише нашої пісні, музики, а й наших державницьких змагань має надзвичайно велике значіння, особливо після трагічної події – вбивства президента Французької республіки. Ця пропаганда помагає чужинцям зрозуміти нашу окремішність і відрубність від москалів. Приємно відзначити велике захоплення французів грою на бандурі та зацікавлення ними самим інструментом “з безліччю ладків та струн”. В перерві нашому артистові... гратувували, дякували, стискали руку та з цікавістю розглядали бандуру, що під пальцями українського віртуоза витворює такі чудові, чарівні звуки. Крім колискової пісні, треба ще відзначити гарні по виконанню та змісту: “Подих української ночі”, “Дощик”, “Передзвони”, “Журавлі” та ін. Де-які точки на вимогу присутніх було повторено” [24].

17 січня 1932 року на сторінках “Тризуба” була передрукована ювілейна стаття з газети “Новий час” (ч.144, 25 грудня 1931 р.) “20-ліття артистичної діяльності кобзаря Василя Ємця” [1]. У ній уперше підсумовується значна роль виконавця в розвитку бандурного мистецтва сольної форми та популяризації його у світі.

1934 року Василь Ємець стає переможцем конкурсу музик і співаків у Парижі, як єдиний український музикант бере участь у концертах французького музичного товариства. Сезон 1936–1937 років бандурист знову проводить в Америці. Доктор музикології Павло Маценко на урочистостях у Вінніпегу з нагоди 25-річчя концертної діяльності виконавця зауважував:

“1. Василь Ємець, як яскравий відбиток мистецьких почувань Українського народу, не зійшов із його правдивого шляху. Бо музику поперше чується, переживається (чуттям) і тільки потім розуміється. Ось так розуміє музику й найбільший її творець – нарід.

2. Сам струмент та його знання правдивих підстав кобзарської музики.

3. Глибоке знання української народної музики взагалі і її тривких традицій.

Це те, що дало міць і охоронило артиста від сучасних струсів у музиці та ушляхотнило й вивищило його мистецтво до найвищих мистецьких щаблів...

Він далі виконує вдоброхіть узятий на себе обов'язок, а саме – без упину воює за Україну. З одного боку – підносить духа розкиданих по цілім світі українців, а з другого – знайомить чужинців із досягненнями української культури та славно пропагує саме ймення України” [14, с.38–39].

На початку 40-х років Ємець остаточно оселяється в районі Голлівуда біля Лос-Анджелеса (США), де й працював до кінця життя. Як констатує Улас Самчук, “там він не тільки грає, пише, організовує, вчить, а й теше свої бандури” [35].

В.Ємець пропагував бандуру не лише виконавською творчістю, але й виступаючи в українській (Німеччина, Франція, США) та іншомовній (Чехія, Канада, США) періодиці, публікуючи статті-дослідження з історії кобзарства (див. додаток). Крім цього, В.Ємець розробив і видав у Торонто (Канада) підручник для самостійного виготовлення бандури, що називається “Добре діло” [15].

Науково-публіцистичний доробок В.Ємця в еміграції відіграв пропагандистську роль серед світової спільноти, “знайомлячи громадськість як Америки, так і Європи з багатою українською культурою через сприйняття одного із її провідних пластів – кобзарського мистецтва” [3, с.135].

Протягом довгого мистецького життя В.Ємець створив і записав авторський оригінальний бандурний репертуар, а також перекладені твори. У процесі творчих пошуків і наполегливої праці він синтезував власний комбінований спосіб гри, що ввібрав кращі традиції харківської, чернігівської та полтавської шкіл, широко використовував традиційні кобзарські прийоми гри, залучав новітнє тембральне трактування інструмента. Як відзначає В.Мішалов, “композиції В.Ємця включали твори, які відображають репертуар та погляди Гната Хоткевича. Крім обробок понад 150 пісень, В.Ємець мав у своєму репертуарі 7 дум, які він вивчив від

кобзаря І.Кучеренка. Дві з них використовували мелодії, скомпоновані Г.Хоткевичем. В.Ємець також скомпонував понад 30 власних творів” [29, с.169].

В.Ємець записав у 30–50-х роках у США власні композиції на грамплатівки: “В горах України”, “В степах України” та “Сніговій”. Фантазія “В степах України” побудована на тему української народної пісні “Скажи мені правду” та танцю “Козачок”. В.Ємець представляє твором надзвичайну техніку харківської школи та широкі можливості бандури, зокрема, граючи протяжну мелодію “Скажи мені правду” прийомом тремоляндю. У “Козачку” продемонстроване володіння різноманітною технікою глісандо. Композиція “В горах України” побудована на темі гуцульського танцю “Аркан”, мотивів із пісні “Вівчар на сопілці тужно виграє”, коломийкових лейтмотивів, а також фрагментів із козацьких дум. В.Ємець записав цей твір, використовуючи нову хроматичну концертну бандуру, на довгограючій платівці фірми “Kapitol” у Голлівуді. У творі він презентував використання хроматичних звуків лівою рукою та різного роду тремоло, контроль над біглистю кожного щипка та перебіг. Згадана композиція становить вільну форму рондо-фантазії з темою-рефреном танцю “Аркан”. У ній автор репрезентує темброве й фактурне багатство інструмента, використовуючи тремоляндю, шумові акорди двома руками харківським способом, пасажі по всьому діапазоні бандури, прозору орнаментики, насичені акордові комплекси. Автор рецензії на звукозапис В.Ємця музиколог Павло Маценко зауважував характер твору “глибоко експресивний і виконаний віртуозно” [14, с.236]. Сам Ємець про форму композиції згадував: “Коли komponував, не мізкував над нею, але був перейнятий тугою за нашою Батьківщиною та нашим нещасним народом; переймався жахливими стражданнями України, її чудовою гірською природою, дзвоненням самотнього дзвону осамітненої мальовничої гуцульської церковці, закиненої між горами в Карпатах, чудовою музикою гірських гомінких струмочків, що кінці твору в сталім повторюванні двох тонів (в секунді) все швидше гнали-спадали десь уділ і парюю акордів закінчували той твір” [14, с.236].

Серед авторських оригінальних композицій В.Ємця вирізняються також “Передзвони”, музична фантазія “Над Дніпром”, “Із Карпатських гір”, варіації “Подих української ночі” на пісню М. Старицького “Ніч яка, Господи”, “Дощик”, “Сніговій” (“Метелиця”), п’єси “Гомін з України”, “Танцюючі сніжинки”, вокально-інструментальні твори патріотичного змісту “Козак Шарівка”, “Про Крути” та ін. (див. додаток).

Ще одним вектором діяльності В.Ємця в Америці стало вдосконалення бандури. Він прагнув створити інструмент з високими технічними можливостями, що дозволяли б виконувати широкий класичний репертуар. У цьому його діяльність щільно перекликала з пошуками майстрів України. Проте пріоритетним зразком для його діяльності, як і для багатьох майстрів українського зарубіжжя, став харківський тип інструмента. Експериментальна робота привела Ємця до виготовлення інструмента (14 басових струн і 36 приструнків), на якому сам автор у 1946 році вперше виконав першу частину (Adagio) “Місячної сонати” Л.Бетховена, викликавши шире захоплення слухачької аудиторії. Продовження експериментів Ємець пояснював необхідністю створення “конструкції нової, ще не чуваної й на всі сто відсотків хроматичної бандури, в яку можна було б грати клясичну музику найбільших музичних геніїв світу, але водночас з тим й істотно кобзарські продукції, без згуби їхньої питоменної бандурі своєрідності” [14, с.229]. Ці пошуки завершилися 1952 р. бандурою харківського типу, що мала 62 струни за хроматичним звукорядом [14, с.236]. Цей інструмент у синтезі з харківським способом (рівноправною грою обох рук) дав можливість залучити до репертуару В.Ємця переклади музики Л.Бетховена, Ф.Ліста, А.Дворжака, П.Чайковського та ін. (див. додаток). Фактично В.Ємець став одним із перших бандуристів, котрий зіграв на світових концертних сценах переклади творів композиторів-класиків.

Як слушно зауважує О.Ваврик, “завдяки власному підходу до справи популяризації бандурного мистецтва через поєднання в репертуарі творів світової музичної класики та традиційного українського репертуару, В.Ємець значно розсунув виконавські межі інструменту і тим самим створив не лише сприятливі умови для виступів з бандурою по цілому світі, а й підготував ґрунт для подальшого розвитку традиційного українського народного мистецтва в нетрадиційних для нього умовах” [3, с.136].

Отже, творчу біографію Василя Ємця можна розділити так: українсько-російський період (1890–1918 рр.) – формування виконавського стилю бандуриста на основі харківської школи гри, навиків сольного концертування, організаційної та викладацької роботи (кобзарська школа на Кубані, гурток у Москві, заснування капели в Києві, освітня діяльність у міністерстві); другий період – європейський (1919–1938 рр.) – закріплення здобутків віртуоза-виконавця, розширення гастрольних поїздок по Європі та в Америку, продовження навчальної роботи в Чехословаччині, активізація публіцистичної діяльності; третій період – американський (1938–1962), для якого характерними рисами стають конструкторські пошуки, виконавство й звукозаписи бандурного репертуару – традиційного та перекладеного, здебільшого інструментального.

Таким чином, досягнення Василя Ємця в контексті здобутків українського мистецтва на світовому рівні представлені виконавством (як соліста-бандуриста й диригента), творчістю (як композитора й аранжувальника), науковою публіцистикою, конструюванням народних інструментів (бандур). Своєю діяльністю Василь Ємець проклав шляхи єднання української музичної культури крізь час і простір, трансплантувавши тенденції розвитку бандурного мистецтва регіонального (харківського) зразка в загальнокультурне середовище українців на Кубані, у Москві, національних українських спільнот в європейських країнах (Польщі, Чехословаччині, Німеччині, Франції, Бельгії), а також США й Канаді. Його творчість стала яскравим зразком соліста-виконавця нового концертного типу – віртуоза-інструменталіста та співака, підсумувавши досягнення народних митців-кобзарів, традиції академічного музичного мистецтва на струнних інструментах і власні технічні напрацювання на бандурі. В.Ємець увійшов в історію бандурного мистецтва ХХ ст. і як організатор першої капели бандуристів (Київ, 1918 р.), яка поклала початок професійному ансамблевому мистецтву бандуристів в Україні та за кордоном, і як викладач перших навчальних осередків 10–20-х років ХХ ст. за етнічними межами України – у Росії (Катеринодар, Москва) та Чехословаччині (Прага, Подебради).

Виконавські та методичні досягнення В.Ємця, проявлені в освітній діяльності в Чехословаччині, були продовжені його послідовниками в українському середовищі багатьох країн Європи й Америки. Крім того, методично-ігрові принципи В.Ємця здійснили своєрідне коло, повернувшись в Україну діяльністю його учнів, які прилучилися до школи Ю.Сінгалевича 30–40-х років у Галичині.

Василь Ємець не лише представник національного музичного мистецтва українців в умовах інонаціональних культур, але і його активний пропагандист шляхом виконавської, звукозаписуючої та публіцистичної популяризації на всіх етапах творчого життя.

1. 20-ліття артистичної діяльності кобзаря Василя Ємця // Тризуб. – 1932. – 17 січня. – С. 18–21.
2. Анонс концерту С. Вербицької та В. Ємця // Тризуб. – 1929. – 20 січня. – С. 32.
3. Ваврик О. Кобзарські школи в Україні / Оксана Ваврик. – Тернопіль : Збруч, 2006. – 221 с.
4. Войнатенко О. З гетьманських часів: спогади самовидця з року 1918 / О. Войнатенко. – Детройт, 1950.
5. Горняткевич А. Михайло Теліга / Андрій Горнякевич // Бандура. – 2002. – № 77. – С. 60–62.
6. Давидов М. Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні / Микола Давидов // Збірник статей. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1998. – 207 с.
7. До 85-річчя кобзаря-віртуоза Василя Ємця // Визвольний шлях. – Лондон : УВС, 1976. – Січень. – С. 122–124.
8. Дубас О. І. Становлення та розвиток кобзарських шкіл в Україні (XVII – перша половина ХХ століття) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 “Музичне мистецтво” / Дубас Оксана Іванівна ; Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – К., 2002. – 202 с.
9. Дутчак В. Г. Розвиток професійних засад бандурного мистецтва 1970–1990 років. Творчість і виконавство : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 “Музичне мистецтво” / Дутчак Віолетта Григорівна ; Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 1996. – 240 с.
10. Дутчак В. Традиції харківського способу гри в практиці бандуристів українського зарубіжжя / В. Дутчак // Проблеми педагогіки мистецтва. Серія: Кобзарське мистецтво : зб. статей. – Ялта : РВВ РВНЗ КГУ, 2007. – Вип. 2. – С. 47–60.
11. Дутчак В. Г. “Дзвенить могутньо, святі бандури...”. До 40-річчя Івано-Франківської муніципальної капели бандуристів : музично-краєзнавче видання / В. Г. Дутчак, С. Я. Жовнірович, М. О. Шевченко. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2009. – 148 с.
12. Ємець В. 25 літ творчої праці / Василь Ємець // Програмка концерту. – Торонто, 1936. – 24 с.

13. Ємець В. Гетьман Скоропадський та перша капела кобзарів / Василь Ємець // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 4. – С. 55–66.
14. Ємець В. У золоте 50-річчя служби Україні. Про козаків-бандурників / Василь Ємець. – Голлівуд, ЗДА ; Торонто : УВАН, з друкарні о. Василян, 1961.– 381с.
15. Ємець В. Кобза та Кобзарі / Василь Ємець // Українське слово. – Берлін, 1923 [репр. вид. – К. : Музична Україна, 1993]. – 111 с.
16. Ємець В. Ювілейна пам'ятка з нагоди двадцятип'ятилітньої праці Василя Ємця для українського музичного мистецтва (1911–1936) / Василь Ємець. – Вінніпег, 1936. – 24 с.
17. З життя української еміграції у Франції // Тризуб. – 1929. – 24 березня. – С. 27.
18. З мистецького життя. Поворот артиста В. Ємця до Європи // Тризуб. – 1930. – 26 листопада. – С. 31–32.
19. З музичного життя // Тризуб. – 1929. – 1 грудня. – С. 23.
20. Заташанський І. Концерт-свято пам'яти І. Франка у Парижі / І. Заташанський // Тризуб. – 1926. – 24 жовтня. – С. 27–28.
21. Заташанський І. Культурно-просвітнє життя української еміграції у Франції / І. Заташанський // Тризуб. – 1930. – 5 червня. – С. 28–35.
22. Коваль Р. Бандурист-віртуоз Василь Ємець (1890–1982) / Роман Коваль // Визвольний шлях. – Лондон : УВС, 2003. – Вересень. – С. 64–67.
23. Концерт В. Ємця в Омекурі // Тризуб. – 1927. – 20 березня. – С. 31.
24. Концерт В. Ємця у Ліоні // Тризуб. – 1932. – 12 червня. – С. 25.
25. Концерт п. С. Вербицької та В. Ємця // Тризуб. – 1929. – 19 травня. – С. 35.
26. Максимюк С. З історії українського звукозапису та дискографії / Степан Максимюк. – Львів ; Вашингтон : Вид-во Українського Католицького ун-ту, 2003. – 288 с.
27. Мартиненко О. В. Музична діяльність української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині (джерелознавчий аспект дослідження) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Мартиненко Оксана Василівна ; Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 2001. – 310 с.
28. Мартиненко О. Кобзар у фракю / О. Мартиненко // Пам'ятки України. – 1995. – № 1. – С. 54.
29. Мішалов В. Культурно-мистецькі аспекти генези і розвитку виконавства на харківській бандурі : дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Мішалов Віктор Юрійович ; Харківська державна академія культури. – Х., 2009. – 347 с.
30. Мішалов В. Українські кобзарські думи. До питання виникнення та сучасного стану українського кобзарського епосу / Віктор Мішалов, Марко Мішалов. – Сідней (Австралія), 1990. – 138 с.
31. Музична подорож кобзаря В. Ємця в Америці // Тризуб. – 1930. – 19 січня. – С. 20.
32. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / Симон Наріжний ; [відп. ред. О. Купчинський]. – 2-ге вид., репр. – Львів ; Кент ; Острог, 2008. – Ч. I. – 372 с.
33. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції. 1919–1939 / Симон Наріжний. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1999. – Ч. II. – 272 с.
34. Савицький Р.-мол. Василь Ємець у звукозаписах. До 110-річчя з дня народження / Роман Савицький-молодший // Бандура (Нью-Йорк). – 2000. – № 73–74. – С. 15–18.
35. Самчук У. Живи струни. Бандура і бандуристи / Улас Самчук. – Детройт (США), 1976. – 466 с.
36. Статут товариства “Кобзар” при Українській господарській академії в Подебрадах / ЦДАОВВУ. – Ф. 3795, оп. 5, спр. 500, 4 арк.
37. Товариство “Кобзар” при Українській господарській академії в Подебрадах / ЦДАОВВУ. – Ф. 3795, оп. 5, спр. 511, 7 арк.
38. Фото школи гри на бандурі Василя Ємця в Празі (1923 р.) та Другої капели бандуристів (1925 р.) // Бандура (Нью-Йорк). – 1981. – № 3–4. – С. 31.
39. Фірма Пате у Парижі // Тризуб. – 1930. – 13 квітня. – С. 21.
40. Шевченкове свято-концерт (афіша) // Тризуб. – 1927. – 6 березня. – С. 32.
41. Statni Usredni Archiv v Praze. Fond “Ukrajinski muzeum v Praze (1925–1948)”. – Karton 90, 91, 97.
42. Statni Usredni Archiv v Praze. Fond Ruské a ukrajinské emigrantské spolky a organizace 1918–1945 (RUESO). – Karton 6.

Додаток

Композиції Василя Ємця (вибрано) [14, с.245–260].

Народні пісні, романси, канти, колядки

Була жінка мужика. Та й орав мужик край дороги. Було літо, було літо та й стала зима. Ірод цар за Христом ганявся. Наступила чорна хмара, настала ще й сива. Без тебе Олесю. Добрий вечір тобі, пане господарю. Ой не п'ються пива-меди. Ніч яка, Господи, місячна, зоряна. Стоїть гора високая, а під горою гай. Гомін по діброві. У Йордані річці. Ой зійшла зоря вечорова та й над Почаєвом стала. Ой горе тій

чайці, чайці-небозі. Ой внадився журавель до бабиних конопель. Ой ходить сон. Ой не стелися, хрещатий барвінку. Гей, як зачула та моя доля. Верховино, світку ти наш. Я бачив, як вітер березку зломив. Нова радість стала, яка не бувала. Коло млину, коло броду – голуби пили воду. Взяв би я бандуру. Гандзя. Видно шляхи Полтавські. Гора, гора – Буковина. Заграй ми цигане старий. Діду мій, дударіку. Чиє то полечко не зоране. Про Кармелюка. Журилася попада. Ой видно село. А в нашого Омелечка невеличка сімечка. Гей, Січ іде, як бджола гуде. Пішла мати на село грецької муки позичати (Гречаники). Як поїхав мій миленький до млина. Гей, наливайте повнії чари. Як пішов я Гапку сватать. Ой Романе, Романочку, пусти мене додомочку. Колесом, колесом сонечко вгору. Гарбуз білий качається, чого старий чіпляється. Як посіяв мужик просо, жінка каже гречка. Вечірній дзвін. Ой літає сокіл з сизокрилим орлом. Хома п'яний у млині хропе, мов убитий. Куди їдеш, Явтуше. Дощику, дощику, перестань. Купала на Йвана. Ну, ставаймо в коло, до млина угору. Чия причина розстання мого. Нещасна година на світі настала. Зійшов місяць, зійшов ясний, з неба подивитись. Нема в світі правди. Віють вітри, віють буйні. Когда час приходить, треба помирати. Бодай ся когут знудив. Кедь ми прийшла карта. Кину кужіль на полицю. Та нема гірш нікому. Кучерява Катерина чіплялася до Мартина. Ой не цвіти буйним цвітом, зелений катране. Коли б мені, Господи, неділі діджати. На вулиці скрипка грає, бас гуде, виграває. Ой не ходи, Грицю, та й на вечерницю. Ой джигуне, джигуне, який ти ледащо. Очерет лугом іде, сова річкою бредє. Ой ішов я вулицею раз. Повій, вітре, на Україну, де покинув я дівчину. Ой чумаче, чумаче, життя твоє собаче. Баламуте, вийди з хати, хочеш мене закохати. Ой гиля-гиля, гусоньки на став. Заповіт (Т.Шевченко). Така її доля, ой, Боже ж мій милий. По діброві вітер віє. Їхав стрілець на війноньку. Журилася попада своєю бідою (Попада). У містечку Богуславку в Каньовського пана. У Києві, на риночку. Ще не вмерла Україна. Шумить, гуде дібровонька. Стоїть гора високая. Чумарочка рябосенька. Розвивайся ти, зелений дубе. Чуєш, брате мій. Пропала надія. Через річеньку, через болото, подай рученьку, моє золото. У сусіди хата біла. Сонце низенько, вечір близенько. Чорна рілля ізорана, гей, гей. Нехай же нас Бог рятує. Про Купер'яна. Ой ти, дівчино зарученая. Реве та стогне Дніпр широкий (Т.Шевченко). Ходить гарбуз по городу, шукаючи свого роду. Соколи, соколи, ставайте в ряди. Ой чоботи, чоботи ви мої. Не шебечи, соловейку (В.Забіла). Летить галка через балку та й летючи кричє. Тихо, тихо Дунай воду несе. Чорнії очі, очі дівочі. Щось мій Яцко захворав (Киселик). Не пора, не пора Москалеві, Ляхові служити (І.Франко). Ми гайдамаки. Чеські, словацькі, сербські, чорногорські, грузинські, німецькі, французькі, мексиканські, іспанські, каталонські народні пісні.

Історичні, козацькі пісні та думи

Гей, не дивуйте, добрії люди, що в Україні повстало. Ой у полі три криниченьки. Ревуть, стогнуть гори-хвилі в синесенькім морі. Козаченьку, куди їдеш, невже жалю не маєш? Козак коня напував. Ой на горі огонь горить, а в долині козак лежить. Я сьогодні щось дуже сумую, про козацькою волю згадав. Ой за гаєм, гаєм. По той бік гора. Ой на горі та жінці жнуть. Гарбуз білий качається, чого старий чіпляється. Ой бре море, бре. Та забіліли сніги. Лугом іду, коня веду. Ой ішов я вулицею раз. Ой кричє, кричє та чорненький ворон. Зібралися всі бурлаки до рідної хати. Шумлять верби в кінці греблі. Ой наступає та чорна хмара. Ой пушу я кониченька садом. Та вже літ за двісті, як козак в неволі. Ой продала дівчина курку, та купила козакові люльку. Ой у полі жито, копитами збито. Пливе човен. Ой дівчина-горлиця, до козака горнетесья. По опеньки ходила, цитьте. Ой не пугай, пугаченьку. Ой і негаразд, Запорожці. Ой п'є Байда мед-горілочку. Стоїть явір над водою. Максим козак Залізник. Ой за гаєм, гаєм. Ой гай, мати. Ой поїхав Ревуха на море гуляти. Ой ти, дядьку Мусію, чи ти бачив чудасію. Віє вітер, віє буйний. Ой там за Дунаєм. Та літа орел, та літа сизий, попід небесами. Ой що ж то за шум учинився. Ой у полі озеречко. Ой у полі могила з вітром говорила. Копав же я криниченьку. Та не жур мене, моя мати. Ой Морозе, Морозеньку. Ой сів пугач на могилі. Зелений дубочок на яр похилився. Та вже літ за двісті, як козак в неволі. Ой гук, мати, гук, де козаки йдуть. Засвистали козаченьки. Ой не час тобі, та й Нечаєнку. Гей, нумо, хлопці, до зброї. Гомін, гомін по діброві. Гей, летить бомба з московського стану та й посеред Січі впала. Козак од'їжджає, дівчинонька плаче. Ой був у Січі старий козак. Ой з-за гори, з-за лиману. Скажи мені правду, мій любий козаче. Встає хмара з-за лиману (Тарасова ніч – сл. Тараса Шевченка). Ой що ж то та й за ворон. Ой не шуми, дуже. Гей у мене був коняка.

Дума про невольника. (Із драми Марка Кропивницького за Т.Шевченком “Невольник”). У святую неділеньку, рано-пораненьку, не сизі орли заклєкотали. Ой на Чорному морю, ой на камені біленькому. (Дума про Олексія Поповича). Ой то не пили пилили. (Дума про втечу трьох братів з Азова). Ой на татарських полях, на козацьких шляхах. (Дума про смерть козака-бандурника). Гей, усі поля самарські почорніли. (Дума про трьох братів самарських). Зажурилася Хмельницького сідая голова. (Дума про смерть Гетьмана Богдана Хмельницького).

Аранжування й обробки українських вокальних та інструментальних творів

Горлиця. Гопак. Катерина. Аркан. Коломийка. Козачок. Король круг города ходить (веснянка-танок). Гайдук. Гопак. Шинок (“Не велику й не багату чоловік настроїв хату”). Козацький марш (“Гей,

нумо, хлопці, до зброї”). Виклик (“Ніч яка, Господи, місячна, зоряна”). Передзвони. Молитва. Дощик (“І шумить, і гуде”). Козак Шарівка (Козачок). На степу пекельна спека. Я піду по Україні. Ой у полі під Крутами не жита шуміли. Сніговій (“Ой на горі метелиця”). Спи, моя дитино. З Кримських гір. Доволі плакати, ридати! В похід козаки виступають! Дума про поневолення України. Дума про Велику Руїну. В горах України.

Інструментальна світова музика

Арабський танець (з “Різдвяної сюїти”) П.Чайковського. Largo (Із Четвертої симфонії) А.Дворжака. Друга Угорська Рапсодія Ф.Ліста. Місячна Соната (Adagio) Л.Бетовена.

Науково-публіцистичний доробок Василя Ємця (за хронологією)

- Відродження бандури // Сніп. – Харків, 1912.
- Шануймо Народних співців // Маяк. – Ч.8. – К., 1913.
- Кобза (Кілька слів про українського народнього струмента та його походження) // Українське слово. – Ч. 76. – Берлін, 1921.
- Кобзарі старих часів // Українське слово. – Ч. 102, 103. – Берлін, 1921.
- Kobza a kobzari // Hudební vychova. – № 8. – Praha, 1922. – S. 106–108.
- Kobza a kobzari // Hudební vychova. – № 9. – Praha, 1922. – S. 130–131.
- Kobza a kobzari // Hudební vychova. – № 10. – Praha, 1922. – S. 146–147.
- Kobza a kobzari // Hudební vychova. – № 6–7. – Praha, 1923. – S. 78–81.
- Кобза і кобзарі (1-ше видання) / Василь Ємець. – Берлін : Українське слово, 1923. – 111 с.
- Kobza národní hudební nástroj Ukrajinců // Pražský illustrovaný zpravodaj. – № 216. – Praha, 1925. – S. 11.
- Ukrajinský kobzar Ostap Veresaj // Pražský illustrovaný zpravodaj. – № 216. – Praha, 1925. – S. 11.
- Kobza-Bandura ukrajinský národní nástroj // Národní Politika. – 22.I. – Praha, 1925.
- Перша Кобзарська Капеля // Наш світ. – 15 лютого. – Варшава, 1925.
- Кобзар Остап Вересай // Календар Робітничого Союзу на 1926 р. – Скрантон, 1925. – С. 93–102.
- Українські Думи // Канадійський фармер. – 26 березня. – Вінніпег, 1925.
- Українські Народні Співці-Кобзарі // Канадійський Ранок. – 11, 18 травня. – Вінніпег, 1926.
- Кобза-Бандура. Український Народній Струмента // Дніпро. – 15 травня. – Чикаго, 1926.
- Кобза-Бандура. Руський Народній Музичний Інструмент // Свобода. – 30 вересня. – Ужгород, 1926.
- Відродження кобзи // Тризуб. – Париж, 1927. – 16 січня.
- Kobza-Bandura, L'instrument National Ukrainien // Liège-Universitaire. – 13.05. – Paris, 1927.
- В справі поширення кобзарства (Лист до Редакції) // Діло. – Львів, 1927. – Ч. 141. – 28.VI. – С. 6.
- В Справі Поширення Кобзарства // Народня Воля. – Скрантон, 1927. – 23 липня.
- На Закарпатті. Уривок з концертової подорожі // Тризуб. – Париж, 1927. – 27 падолиста.
- Яка Кобза є Українським Національним Струментам // Час. – Чернівці, 1929.
- Яка кобза є українським національним струментам // “22 січня” (Тижневик Військового товариства Української армії УНР). – Париж, 1931.
- На Закарпатті. Вражіння з концертової подорожі. Уривок // Українські Вісті. – Едмонтон, 1941. – 18 березня.
- На Добру Славу Україні. З нагоди появи пластинок Капелі Бандуристів імення Тараса Шевченка // Америка. – Філядельфія, 1950. – 7, 9, 10 жовтня.
- На Добру Славу Україні. З нагоди появи пластинок Капелі Бандуристів імення Тараса Шевченка // Український Робітник. – Торонто, 1950. – 17 листопада.
- Конкурс Паризьких Музик. Уривок з недрукованих споминів. // Український Робітник. – Торонто, 1951. – 21 грудня.
- На Розпутті Кобзар Сидить // Америка. – Філядельфія, 1953. – 29 червня.
- До Історії Відродження Новітнього Кобзарства // Наша Держава. – 1954. – 14 січня.
- Музичні Струмента Княжої Доби // Батьківщина. – Торонто, 1955. – 15 жовтня.
- Кобзарство Старої Гетьманщини // Батьківщина. – Торонто, 1955. – 26 листопада, 3 грудня.
- Незнання чи свідоме замовчування? У справі Першої Капелі Кобзарів // Батьківщина. – Торонто, 1955. – 17 грудня.
- Незнання чи свідоме замовчування? // Америка. – Філядельфія, 1955. – 13 грудня.
- Незнання чи свідоме замовчування? // Українське Слово. – Париж, 1956. – 15 січня.
- Лист До Редакції “Батьківщини” у справі розбудови українського музичного мистецтва з часів новітньої Гетьманщини взагалі, а зокрема Кобзарства // Батьківщина. – Торонто, 1956. – 21 січня.
- Добре Діло. Підручник до роблення бандури // Батьківщина. – Торонто, 1956. – 20 жовтня.

- Добре Діло. Підручник до роблення бандури // Америка. – Філадельфія, 1956. – 13 жовтня.
- До мартирології кобзарства // Календар “Свободи”. – Джерсі Сіті, 1956.
- Кобза і кобзарі (2-ге вид.) / Василь Ємець. – Н.Й. : Говерля, 1959. – 111 с.
- Свято Гетьмана Івана Мазепи в Льос Анджелесі. Більший уступ про молодого кобзаря Юрія Розгона та співака Андрія Валюха, що склав думу (слова й музика) про Гетьмана Мазепу // Батьківщина. – Торонто, 1960. – 16–23 січня, 6–13, 20–27 лютого.
- Мій перший публічний виступ з бандурою. Спогад. // Америка. – 1962.
- Перша капела бандуристів у світі правди // Батьківщина. – Торонто, 1971. – № 13–14. – С. 7–31.
- Перша капела бандуристів у світі правди // Батьківщина. – Торонто, 1971. – № 15. – С. 12–57.
- Кобза та Кобзарі / Василь Ємець. – Українське слово : Берлін, 1923 [репр. вид. – К. : Музична Україна, 1993]. – 111 с.
- Гетьман Скоропадський та перша капела кобзарів / Василь Ємець // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 4. – С. 55–66.

Стаття посвячена 120-летию со дня рождения известного бандуриста Василия Емца – исполнителя-виртуоза, дирижера, композитора, мастера бандур. Выявлены синтезированные направления деятельности бандуриста в региональных (Слобожанщина, Кубань, Надднепрянщина) и временно-пространственных аспектах XX ст. (Украина, Западная Европа, США). Введена в научное обращение малоизвестная публицистика В.Емца и анализ его звукозаписей.

Ключевые слова: Василий Емец, бандурное искусство, исполнительство, Кубань, украинская диаспора.

The article is devoted to the 120-th anniversary from the birth day the well-known bandura-player Vasilii Emets – performer-virtuoso, dirigent, composer, master of banduras. The synthesized directions activity of bandura-player are exposed in the regional (Slobozhanschina, Kuban, Naddneprianschina) and temporally-spatial aspects of XX item (Ukraine, Western Europe, USA) are discovered. The not well-known publicistic work of V. Emets and analysis of his audio recordings are entered into the scientific appeal.

Key words: Vasilii Jemets, bandura art, performance, Kuban, Ukrainian diaspora.

УДК 78.071.2

ББК 85.335.413 (4 Укр.)

Мар'яна Зубеляк

**МИРОСЛАВ СКАЛА-СТАРИЦЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ СПІВАК, ПЕДАГОГ, ПАТРІОТ
(ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

У статті узагальнено відомості про життєвий і творчий шлях М.Скала-Старицького – українського оперного та камерного співака, педагога, музично-громадського діяча. Використані матеріали особистого архіву співака, які зберігаються у фондах Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові.

Ключові слова: вокальне мистецтво, педагогіка, музично-громадська діяльність, особистий архів, музейні фонди.

Минулого року вшанували 100-річчя Мирослава Скала-Старицького (справжнє прізвище Старицький, сценічний псевдонім Міро Скаля) – оперного й камерного співака, педагога, музично-громадського діяча. Він народився 13 червня 1909 р. у містечку Скала-над-Збручем, тепер – Скала-Подільська на Тернопільщині, помер 16 лютого 1969 р. у Парижі.

Вокальну освіту М.Старицький здобув у Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка (згодом – Львівській державній консерваторії) у класі професора солоспіву Л.Улуханової.

Від 1939 р. М.Старицький виступає на Львівському радіо, а після закінчення консерваторії стає солістом оперного театру.

У 1942 р. співак переїжджає до Відня, де вдосконалює вокальну майстерність. Здавши державні іспити, він отримує запрошення від театру “Пфальцопера” в Кайзерслаутерні (Західна Німеччина). Після війни М.Старицький знову повертається до Відня. Тут він виступає в радіо-передачах, концертах, стає солістом театру “Фольксопера”, завойовує симпатії місцевої публіки. В Австрії співак обрав собі театральний псевдонім. “Я з Мирослава зробив Мира, – згадував він, – а до Старицького додав ще Скалу, назву мого рідного містечка. І так став я в ла-